

Hayat

*Hoyata, daima hayata.. dünyaya
daha çok hayat katalım!...*

Nietzsche

Cilt VI. 15 Ağustos 1929. Sayı : 137

Musahabe

Edebiyat tedrisatında halli güç mesele.

Liselerde niçin edebiyat okutuyoruz? Bediî zevk vermek, temiz lisan öğretmek, muhtelif asırların düşünce ve duygu tarzlarını anlatmak için değil mi? Bizim eski edebiyatımızı okutmakla bu maksatların hiç birini temin edemezsiniz. Eski eserlerin dar çerçeveleri içinde gençlerin bediî zevkini artıracak parçalar bulmak çok güçtür. Bulduğumuz ve bulacağımız parçalar da his ve fikir sahasının yalnız bir kısmına aittir. Divan edebiyatı, ve tanzimattan sonraki yazırlarla, hatta "Edebiyatı Cedide", nin vücuda getirdiği eserlerle hiç bir zaman temiz lisan mefhumunu veremezsiniz. Bilâkis bunlardan ekserisini gençlere nümune olarak göstereceğiniz zaman derhal onlara böyle yazmamaların da ihtara mecbursunuz. Her muallim Füzuli'nin bu parçası çok güzel, fakat sen böyle yazmayacaksın; Fikret'in bu parçası çok güzel fakat sen bu kelimeleri kullanmayacaksın, Halit Ziya Bey roman ve hikâyecilikte bir devir açmıştır amma sen ona lisan için bir nümune olarak bakmıyacak, bilâkis bunu fena bir lisan addedeceksin.. demek zarureti karşındadır. Diğer taraftan bir muallim edebiyatımızın muhtelif devirlerdeki fikir ve tehassüs tarzlarını öğretmeğe çalışırken bu his ve fikirlere insanî olanlara, bugün için bize kuvvet verebilecek olan parçalara ne kadar nadir olarak tesadüf eder.

Bu vaziyet karşısında edebiyat tedrisatı maalesef bizim mekteplerimizde cazibesini kaybediyor. Liselerde edebiyat derslerinde ne okutacağınızı tayin bile güç oluyor. Bir aralık bu dersler muntazaman bir edebiyat tarihi haline gelmişti. Bunun şüphe yok ki bir faydası oldu. Türk lisan ve edebiyatını tetkiki kabil olan ilk menşesine kadar çıkarak geçirdiği tekâmül hakkında talebeye bir fikir veriyordu. Fakat edebiyat tedrisatı buna munhasır olduğu müddetçe bu gün için gençlere kuvvet veren, bediî zevkini arttıran bir ders olmaktan çıkıyor, tarih dersinin bir zeyli kalıyordu. Halbuki liselerde edebiyat dersi yalnız bunun için vazedilmemiştir, yalnız tarih dersinin bir zeyli olarak kalmamalıdır.

Böyle yapmazsanız ne okutacaksınız? Maziden kalan eserleri iyice tarayınız. Bunlar içinde temiz lisan için nümune olan, bugün için kıymeti bulunan millî ve insanî hisleri ihtiva eyleyen ne kadar az eser bulursunuz. Geniş ve hakikaten edebî kıymeti haiz parçalar da kullanılan lisan itibarıyla

okadar eskimiştir ki bunun hakikî mahiyetine bugünün ve yarının gençleri çok zorlukla nüfuz edebileceklerdir. Denebilir ki bu kıymetli parçalar lisanları yüzünden ölü hal almışlar veya başka bir dilin edebî parçası şekline düşmüşlerdir.

O halde bugün elimizde ne kalıyor? Halk şiirlerinin çok mahdut eserleri, bugünün şiir ve nesirlerinden çok az parça... işte edebiyat muallimlerinin elinde talebeye bediî zevk verecek, hiç olmazsa bugün için lisan nümunesi olacak vasıta.. Bununla ne yapılabilir?

Kim ne derse desin, hiç şüphe edilemez ki Abdülhak Hamit beyefendinin eserlerinin bir kısmında büyük insanî kıymet vardır. Bütün his köşelerini kavrayan tenviu ve genişlik mevcuttur. Bu itibarla ondan sonra gelen şairlerin hiç biri bu mertebeye yükselememiştir. Fakat ne yazık ki lisanın çok seri tekâmülü yüzünden bu eserler de eskiyor, hatta eskimiştir. Arapça ve Farsî kelimelerle dolu yazılar karşısında kayıtsız kalan gençler bunların güzelliğini anlayabilmek için tercüme edilmeleri iktiza eder. O vakit hiç bir zevki kalmıyor. Hiç bir memlekette henüz yaşayan bir şairin lisanının bu kadar eskidiği vaki midir?

İşte bu vaziyet liselerin türkçe ve

Hayat ve Neşriyat

vakit sokakta müthiş bir alkış köptü. Fakat onlar hiç aldırmadılar, ihtiyarın yüzüne bakmadan yere bıraktılar ve tekrar kapıya doğru ilerlediler. Köy halkı:

— Girmeyin! Girmeyin!..

diye bağırıyorlardı. Onlar işitmezlikten gelmişler ve dudaklarında bir tebessümle gene alevlerin arasında kaybolmuşlardı. Şayet (Rabosa) nın oğulları orada bulunsalardı yerleri den bile kıvıldamazlardı. Fakat zavallı bir ihtiyarı yarımsız bırakmak mertliğin şanından değildi. Şimdi sıra möbleye gelmişti. Kıvılcım yağmurun içinde onlar şeytanlar gibi boyuna eve girip çıkıyor ve her çıkışlarında bir çekmece, bir sandalye ellerine ne geçerse, bir şey çıkarıyorlardı. Birdenbire iki ağabey kucaklarında küçüklerini taşıyarak dumanların arasında gözüktüler. Kalasın biri yıkılırken zavallının bacağını kırmıştı.

— Çauk bir iskemle!..

(Rabosa) koltuğundan kaldırıldı, yere kondu. Onun yerine yaralı oturtuldu. Genç adam saçları kavrulmuş, yüzü dumandan sim siyah olmuş şiddetli ağrılarla dudaklarını kanatıcasına ısırırken gülümseyordu.

Birdenbire ihtiyarın titrek ve sert kemikli elleri ellerini tuttuğunu hissetti. Oraya kadar sürünüp gelmiş olan nüzüllü, genç (Gosporra) nın ellerini — Oğlum, oğlum! diye söylenerik kaçirtmasına meydan vermedin. Siz ağzıyla mütemadiyen öpüyor ve göz yaşları ile ıslatıyordu.

Bütün ev yandı. Yenisi i yapmak için dülgerler çağrıldığı vakit (Rabosa) nın torunları yangının enkazını temizlemeden evel mahut duvarı ta di ine kadar yıkmagı bir vicdan borcu bildiler.

Nakleden

Sungur Tekin

Tiyatroda yenilik

Umumî harp hayat üzerine olduğu kadar, edebiyat üzerine de müessir olmuştur. Harpten sonra Almanya, Fransasada neşrolunun roman ve tiyatro asarının dörtte üçü, harbin verdiği gayritabiî neticeden mülhem bir mevzua inhisar etmiştir.

Denilebilir ki harp bütün sinirleri ayr. kuvvet ile işletmiş ve onlardan aynı neticeleri almıştır. Bunun içindirki harpten sonra çıkan roman ve tiyatrolar pek monoton olmuş. aşağı, yukarı, hep aynı mevzuu teşrih etmiştir.

İngiliz, Fransız tiyatroları eski tarzda eserleri temsil ederlerken, Şimal tiyatrosu bize büsbütün yeni bir tarz, yeni bir mektep vücuda getirmektedir.

Yirminci asrın tiyatro eserlerini tetkik edecek olursak görürüz ki bu asar hep aynı sistemi takip etmiştir. Eşhası tanımak, bir aşkın heyecan ve elemeleri etrafında vak'ayı yaratmak ve yahut çok karışık olan gülünçlü bir mevzuu, ümit edilmeyen bir neticeye raptetmek bu eserlerin esasını teşkil etmektedir.

Halbu ki bu günkü tiyatro bunlardan uzaktır. Akla pek tabiî gelmeyen, gözün alışık olmadığı, kulağın ünsiyet etmediği bir tarzı kabul eden yeni tiyatro eserleri, bize hakikî san'ati, daha doğrusu yeni bir şekli meydana çıkarmaktadır.

Bu yeni eserler hakkında Fransız münekkitleri taraftar görünmemektedir.

Yalnız. Lucien Dubech bir makalesinde bu yeni eserler hakkındaki fikrini şu suretle hülâsa etmektedir:

“Şimal tiyatro edebiyatında büyük bir canlılık görünüyor. Almanlar yeni bir tiyatronun esasını kuruyorlar. Bunlar bizim usandığımız, bıktığımız aşk maceralarından başka bir tarzda vücuda getirilmiş eserlerdir. Edebiyatda değişikliği zarurî gördüğünüz halde, tiyatro asarındaki bu yeniliği manasız buluyoruz. Tiyatroyu öldürmemek için, asrın terakkiyatına uygun bir tarzda yaşatmak lâzımdır. Bu itibarla onun dekorları, eserleri de yeni bir şekle inkılap etmelidir. Belki de bu yeniliğin içinde, tiyatro tarihinde daha kuvvetli izler bıracacak bir devre doğacaktır.”

Bu yeni eserlerde hedefe daha başka yollardan varılmaktadır. Bir defa tezleri, diğerlerinde olduğu gibi malûm hakikatlerin tekrarı değil. Bilakis bu eserlerin tezleri, ötedenberi malûm olan hakikatlerin bir hiç, bir efsane olduğunu göstermekte ve bunu canlı bir vak'a ile isbat etmektedir. Bu eserlerin diğer bir hususiyeti de tiyatro eserlerindeki fazlalıkları çıkarıp atmasıdır. Eserin önünü anlatmak için manasız mukaddimele-re, mevzularla alakası olmayan eşhasa sahnede mevki vermeğe lüzum görmüyor.

Edebiyat ve resimde şahit olduğumuz fütürizm ve sürrealizm tiyatrodada da canlanmağa başladı. Bu başlangıç, güzel bir neticeyi şimdiden bekletiyor,

Sevdiklerimiz.

Memleketimizdeki mühim noksanların arasında "Antoloji,"yi de zikretmek lazımdır. Bize, her hangi bir muharririn hayatını, etütlerini, eserlerini ne suretle yazılmış olduğunu bir kaç sayfa içinde sıralayacak bir eser bulmak kabil değildir. Vaktile "Nevsali Millî," isimli bir eserde bazı muharrirlerin ve gazetecilerin hayatı muhtasaran yazılmıştı. Belki tamamile bu gaye için neşredilmemiş olan bu eser çok zaman benim bir çok müşküllerimi halletti.

Mecdi Sadrettin Beyin neşrettiği "Sevdiklerimiz," bu şekilde bir "Antoloji," değildir.

Ruşen Eşref Beyin vaktile neşretmiş olduğu "Diyorlar ki," sisteminde yazılmış bir eserdir. Bu eser edebiyat ve matbuat tarihinde bir hizmet yapacaktır.

"Sevdiklerimiz," in birinci cildi Hüseyin Rahmi, Celâl Sahir, Aka Gündüz beylerin hayatını ihtiva etmektedir. Ahmet Hikmet Beye ait sayfalar, büyük Türk edibinin ölümünden bir kaç gün evel vukubulan bir ziyaret intıbaından ibarettir.

Hüseyin Rahmi beye ait yazı başlarken:

"Yedikuleden Saraçhanebasının rutubetli evlerinden tutunda, Şişlinin konforlu apartımanlarına, Anadolunun kerpîç evlerine kadar: hangi mesken vardır ki içinde tozlu bir rafın, ya kapısı kırık bir kitap dolabının köşesinde ve yahut ta müzeyyen bir kütüphanede maruf romancının bir iki eseri bulunmasın?"

Bu satırlar bize Hüseyin Rahmi Beyin memlekette herkes tarafından, pek çok okunmuş bir muharrir oldu-

ğunu anlatmıyor mu? Mecdi, Hüseyin Rahminin yalnız romanlarının tarihçesini yapmakla kalmamış, aynı zamanda romancının hususiyetlerini de sıralamış. Mesela Hüseyin Rahmi Beyin güzel yastık ördüğünü ve bunları ilk gençliğinde kadınlarla beraber dolaştığı zamanlar öğrendiğini ve bu dolaşmaların roman mevzularına ilk esas teşkil ettiğini okuyoruz.

Celâl Sahir Beyi şu anlatıştan öğrenmek kabil: "Serveti Fünûn edebiyatının genç şairi, Fecriati in kıymetli rüknü, yeni cereyanın üstadı Celâl Sahir Bey karşıdaki geniş koltuğa gömülmüş..

Celâl Sahir Beyin hayatının her safhasını bu eserden öğreniyoruz. Asıl güzeli bu mülakatın sonlarına doğru sorulan bir sualdir: "Kadını neden seversiniz?.., İşte iki kelime ile anlatılan tanıtılan sevimli şairimiz. Aka Gündüzü tasvir eden satırlar çok güzeldir:

"Sözlerinde her zaman düşüncenin hâkim izleri, çehresinde şiddet ifade eden dört beş hat, durgun bir bakış, açık mavi gözler. Bilhassa karakteristik ensiz bir çene... Akanın karşısındayım..

Bu tarif kadar mükemmel olan ikinci bir tasvir var ki bu da bize muharrir Aka ile arkadaş Akayı tanıtıyor: "Aka yazılarında ne kadar ateşli, ne kadar kıskanç, ne kadar atılgan ve mağrur is, hususiyetinde o kadar nazik ve mütevazı bir ediptir..

Mecdi Sadrettin Beyin bu eseri hakikaten kıymetlidir.

Edebî hareketler

Geçen ay edebiyatçılar iki zümreye ayrılarak bir kısmı İctihat, diğer kısmı da Uyanışta toplandılar. İctihatta ki imzaları geçen sene Yedi me'sale ve meşale sayfalarında tanımış ve sevmiş-tiki. Uyanıştaki isimler ise ya daha

çok eskiden tanıdıklarımız, yahut hiç tanımadıklarımız.

Gençler edebî hareketlerinin esrarı hakkında henüz okuyucularına etraflı izahat vermediler. Bununla beraber intişar eden nümunelerden bu esrarı keşfetmek mümkündür. Her iki zümre hayal ve ifadede bir inkılâp vücuda getirmeğe çalışıyorlar; şu farkla ki İctihattakiler bu inkılâbı şekle tatbik etmek istemiyorlar, Uyanıştakilerin ise en fazla ehemmiyet verdikleri cihet budur.

Karandaş, karikatörlerini çizmeden önce, mevzularının resmini yaparmış Kübist ressam Griçenko, kuvvetli klasik eserler yarattıktan sonra yeni san'atını vücuda getirmiş, Nazım Hikmet te 835 satırını yazmadan evel mazbut şekilde güzel şiirlerin sahibi idi. Bunun için bu san'atkârların hakikî kıymetleri hakkında, geçtiği yollara bakarak, kat'î bir hüküm vermek kabilidir. Zira elimizdeki ölçüye göre eser yaptıkları zaman biliyoruz. Fakat doğrudan doğruya ölçüsüz yazmağa başlayan, yahut eski şiirlerindeki muvaffakiyetsizliklerinin intikamını yeni şekille çıkarmağa çalışanlar için henüz müspet, veya menfi bir fikir söyleyecek zaman gelmemiştir. Nümunele henüz esas hakkında bir kanaat verecek derecede zengin değildir.

Hayat

On beş günde bir çıkan ilim, Felsefe ve san'at mecmuası

İdarehanesi:

**Ankara Maarif Eminliği
yanındaki daire**

Abone: Saneliği 375 kuruş.

Mes'ul Müdürü: Faruk Nafiz